

ІСТОРІЯ БУДИНКУ ВЧИТЕЛЯ
(Будівлі за адресою Володимирська 57)

ЗМІСТ

Вступ

1. Передумови виникнення Будинку вчителя.
2. Спорудження власного приміщення Педагогічного музею.
3. Структура та діяльність Педагогічного музею
4. Діяльність у приміщенні педагогічного музею в роки I Світової війни та Національно визвольних змагань.
5. Діяльність у приміщенні педагогічного музею у Радянський та пострадянський періоди

Висновки

Перелік використаних джерел

ВСТУП

Об'єкт – приміщення Будинку вчителя по вул. Володимирська, 57.

Предмет – історія будівництва, фінансування та призначення приміщення сучасного Будинку вчителя та діяльність педагогічних установ у ньому протягом певного історичного періоду.

Мета: з'ясувати історію виникнення, будівництва та призначення приміщення сучасного Будинку вчителя.

Завдання:

- з'ясувати історичні передумови формування передового освітнього осередку у м. Києві;
- прослідкувати з, якою метою, для яких потреб та на які кошти створювалась споруда за адресою Володимирська 57;
- виявити який проміжок часу з усього періоду існування приміщення по вулиці Володимирській 57 там розміщувалася УЦР та чи припинялася освітня діяльність у приміщенні на період розміщення УЦР.

Історичні рамки: кінець 19 ст. – сьогодення.

заснування в Києві двох народних училищ. Але в 1899 році Міністерство народної освіти Російської імперії схвалило ідею заснування в місті Києві Педагогічного музею. Він був створений в 1901 році, а вже 1902 року музей розпочав свою діяльність.(4) Але постійного приміщення для Педагогічного музею ще не було побудовано.

Відповідно до Положення про Педагогічний музей, затвердженого Міністерством народної освіти 23 серпня 1901 р., у структуру входило створення і діяльність трьох відділень:

- 1) *наочних навчальних посібників, предметів шкільної гігієни, фізичного виховання;*
- 2) *колекції навчальних, методичних матеріалів, підручників і книг для класного читання з різних предметів, що викладалися у вітчизняних і зарубіжніх школах;*
- 3) *спеціальної педагогічної бібліотеки*

Також в цьому положенні було проголошено і мету діяльності закладу, а саме: «*дати працівникам нижчої і середньої школи можливість наочно, на зразках чи друкованих джерелах ознайомлюватися з найкращою постановкою навчально-виховної справи, а також з історією школи та її сучасним станом в Російській імперії і закордоном. Таким чином, музей має з одного боку сприяти нагальним практичним потребам викладання, з іншого – забезпечити теоретичну, наукову розробку навчально-виховних питань» (5)*

Для керівництва справами музею був створений комітет з досвідчених педагогів з різних предметів: філологія – П. Адріанов; історія – Л. Добровольський; географ – Т. Черкунов; фізика – В. Юскевич-Красковський; математика – М. Базарович; німецька мова – П. Ней; питання проблем освіти – Т. Лубинець. На утримання музею міністерство виділяло по 100 карбованців з кожного середнього навчального закладу округу та по 300 карбованців від кожного народного училища. На рік виходила сума 4500 карбованців. (6)

Основою експозиції педагогічного музею стала колекція зразків учнівських робіт та виробів ремісничого і прикладного призначення, які були представлені свого часу всіма навчальними закладами Київського навчального округу на Нижньогородській виставці. Користуватись фондами музею (безкоштовно) мали право всі без винятку працівники навчальних закладів міста і всього округу, студенти, учні старших класів гімназій, а також сторонні особи, але вже з дозволу завідуючого. З бібліотеки книги видавались і додому, при цьому для некиївських вчителів існували обмеження як у часі – (півроку), так і в кількості – (не більше 5 книг).

Ось що сповіщав «Циркуляр по управлінню народними училищами» (№ 1 за 1903 р.) про діяльність музею: «*В бібліотеці музею понад дві тисячі назв книг або близько трьох тисяч томів, не враховуючи книг довідкового характеру, якими можна користуватися лише в читальному залі музею, додому ці книги не видаються. У відділі навчальних посібників налічується до чотирьох тисяч предметів – карт, картин тощо. Є багато картин з природознавства, історії (російської), наочного навчання мовам – російській та іноземним. Цікаві також посібники з малювання та зразки учнівських робіт з цього предмета. Організацію музею завідує особливий організаційний комітет, під головуванням попечителя округу В.І. Беляєва. До складу комітету входять місцеві діячі народної освіти, кожен член комітету завідує певним відділом, за своєю спеціальністю, і піклується про поповнення свого відділу як книгами, так і посібниками. Безпосередньо завідує музеєм один із членів комітету.*

Плати за користування книгами і загалом музеєм жодної не визначається. Серед творів педагогічного відділу є капітальні твори французькою, німецькою та ін. іноземними мовами. Нещодавно педагогічний музей збагатився цінною колекцією морських тварин, подарованою музею професором О.О. Коротневим, директором зоологічної станції у Віллафранку. Автори нових навчальних книг і педагогічних творів охоче

надсилають у музей свої праці. Музей відчинено для відвідувачів щоденно; найзручніше відвідувати його між 4 та 8 год. вечора».(7)

Отже, у діяльності музею були безсумнівні успіхи. Але відсутність власного приміщення негативно відбивалася на його діяльності.

ІІ РОЗДІЛ

СПОРУДЖЕННЯ ВЛАСНОГО ПРИМІЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ

У березні 1904 р. на засіданні комітету в справах музею розглядався проект будинку. Проте протягом першого десятиліття свого існування музей містився в приміщеннях різних навчальних закладів і в приватних будинках, зокрема у: приміщені гімназії на Печерську, потім на вулиці Фундуклеєвській №51, де розташовувалися Вищі жіночі курси. У 1908 році планувалося перевести музей до Троїцького народного будинку (сучасний оперний театр), але їм було виділено тільки маленьке приміщення при ньому.

З кожним роком потреба у власному приміщенні ставала все більш відчутнішою. 1 червня 1909 року попечитель Київського навчального округу П. Зілов звернувся до голови Київського біржового комітету Семена Семеновича Могильовцева, який на той час разом зі своїм братом зробив мільйонні пожертвування на освіту та інші потреби м. Брянська, з письмовим проханням допомогти народній освіті Києва – побудувати спеціальне приміщення для Педагогічного музею (8).

У листі-відповіді від 25 червня 1909 р. Могильовцев запропонував розширити завдання музею: *«його пряме завдання – сприяти розвитку освіти в народі, бути живим струменем безпосереднього в ньому спілкування тих же вчителів та інших науковців між собою і з народом шляхом лекцій та інших читань, які можуть найповніше сприяти якомога кращому поширенню необхідних просвітницьких та наукових відомостей, давши можливість і дорослим долучитися до освіти, маючи доступ до читальні при музеї та оглядаючи виставки, колекції та ін.*

навчальні посібники під освіченим керівництвом хранителів кабінетів, слухаючи лекцій та пояснення».(9)

С. Могильовцев погодився внести 300000 карбованців на будівництво музею за умови, що безпосереднє функціонування цього закладу буде забезпечене Міністерством народної освіти (сума буде збільшена до 500 тис.) (10).

Крім того, Могильовцев висловив побажання, щоб й інші просвітні товариства, що ставлять перед собою такі ж високі та благородні цілі, як Педагогічний музей, «не мали відмови в притулку для своїх зібрань в його стінах» (11).

Для розробки проекту спеціального музейного будинку був запрошений П. Ф. Альошин. Він виконав два варіанти проекту, з яких до реалізації був прийнятий другий варіант 1910 року. Музей намічено було спорудити "в память 50-летия освобождения крестьян от крепостной зависимости на благое просвещение русского народа..."

У пояснювальній записці до проекту зазначено, що "*общий прием плана здания, проектируемого в 3 этажа с цокольным этажом и распределение отдельных помещений взяты в предположении постоянной жизни этого учреждения, а поэтому в центре всего здания помещена, как наиболее типичная часть его, аудитория таких размеров (на 610 человек), чтобы ею можно было пользоваться не только для различных чтений с волшебным фонарем, но чтобы она могла быть использована и как концертный зал с возможностью ставить на небольшой сцене несложные спектакли. Педагогический музей, расположенный по 2-м этаже так же, как и выставочные залы, находящиеся в 3-м этаже, примыкает к общим с аудиторией двум широким лестницам и уборным, обслуживаются центральным вестибюлем с местами для паттеря около 1000 человек. (...) Обычный вход, расположенный с улицы справа, обслуживает те помещения, в которых сосредоточена будет работа по управлению всем учреждением, каковы: канцелярия, кабинет директора, помещение для пособий. Зал*

собраний, расположенный в 1-м этаже, может быть предоставлен для заседаний ученых обществ, различных совещаний... Цокольный этаж использован для книгохранилища, квартир смотрителя, служителей, машиниста, истопника котельной, вентиляционных камер, топлива, склада и, наконец, кухни с буфетом на случай могущих быть торжеств в здании (12).

Урочистий початок будівництва Музею відбувся 30 липня 1910 року на вулиці Володимирській 57, в день народження спадкоємця престолу цесаревича Олексія, ім'ям якого було названо музей. (13)

Місце для розташування такого закладу було виbrane не випадково. Адже ця частина міста була насичена навчальними закладами, серед яких: університет Святого Володимира, 1-ша і 2-га чоловічі гімназії, Фундуклеївська гімназія, гімназія св. Ольги, колегія Павла Галагана, пансіон Левашової, інші приватні навчальні заклади

Важливо, що при будівництві навіть в оздоблені фризу будівлі використовувалися елементи, які підкреслювали освітянську спрямованість приміщення. Наприклад у загальному фризовому потоці, між численних рядових фігур, що несуть дари просвіті, вирізняються такі окремі образи та сюжети. Так, ліворуч трона можна бачити фігуру сина Аполлона, бога лікування Ескулапа зі змією біля ніг, а далі, за ним - Меркурія з кадуцеєм у крилатому шоломі. Меркурій - друга важлива постать у смисловому наповненні фризу. За міфологічними уявленнями, він уособлює обмін, перехід з одного стану в інший, а, отже, процес навчання і росту взагалі. Саме він є богом гімназій та педагогіки. За ним розгорнулась сцена будівництва човна аргонавтів, що має відправитись у пошуки золотого руна - інакше, знань, через незвідані моря та перешкоди. Досить виразна за композицією та символічним змістом сцена вчителя з палаючим світильником та зверненого до нього в шанобі учня зі збірками книг. За напівциркульною площиною центрального ризаліту ліворуч вирізняються

фігури бога війни Марса зі щитом та списом та група з чотирьох воїнів в шоломах біля палаючого вівтаря.

Урочисте відкриття приміщення музею відбулось 5 жовтня 1912 року на вулиці Володимирівській у присутності численних представників педагогічної громадськості. Повідомлення про цю подію з'явились у вітчизняній та зарубіжній пресі, яка зазначала, що він відповідає всім вимогам і є одним із найкращих серед педагогічних музеїв Європи (14).

Часопис «Київське слово» з цього приводу писав *«Перші школи і перший вищий навчальний заклад на Русі виникли в Києві, тому саме у нашему древньому місті вирішили створити Педагогічний музей. Робота музею надасть можливість самоосвіти і саморозвитку не лише викладачам середніх шкіл, але й вчителям у глухих селах, які торують важкий шлях, просвітлюючи темні народні маси»*.

Газета «Киевлянін» у публікаціях на цю тему повідомляла про суть облаштування майбутнього закладу. Тож *«у музеї постане колекція наочного приладдя для початкових середніх і промислових навчальних закладів, предметів з архітектури, гігієни, фізичного виховання і головне, як зазначав автор публікації, діятиме спеціальна педагогічна бібліотека, нею зможуть користуватися всі працівники навчальних закладів Київського освітнього округу»* (15).

«Педагогічний музей – це гордість нашого міста», – писав часопис «Київське слово».

Потрібно зазначити, що архітектор Альошин під час урочистого відкриття будівлі акцентував увагу на його цільовому призначенні:

«Увлеченный идеей просвещения народа, для какой цели и сооружалось это здание, я стремился всеми силами ответить на поставленную мне задачу. Разработка всего проекта доходила до мелочей, и я, не стесненный Семеном Семеновичем в средствах, имел возможность выразить в натуре почти все, что я, как архитектор, считал необходимым.» (16).

ІІІ РОЗДІЛ

СТРУКТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ

Першим директором музею став український педагог-методист Олександр Музиченко. Під час урочистого відкриття закладу О. Музиченко зазначив три основні завдання установи:

- ✓ визнання державного значення народної освіти;
- ✓ скріплення союзу вчителя, лікаря та юриста;
- ✓ загартування волі та розвиток творчої самодіяльності учнів;

Крім того він виголосив девіз закладу: «*Хто хоче послужити країні батьків, нехай послужить країні дітей»* (17).

Крім залів для експозицій, в Педагогічному музеї були фахова бібліотека, читальний зал, спеціальні кабінети для демонстрування навчальних посібників і приладів, зразковий фізичний кабінет, довідкове бюро, виставка педагогічної літератури, велика аудиторія для проведення масових заходів. Він мав книgosховище, а також зали: бібліотечний, канцелярії, для проведення зборів вчених і представників різних освітніх товариств, виставковий і велику кількість кабінетів та допоміжних приміщень.

Особливо відомими були кабінети наочного приладдя , а серед них — зразковий фізичний кабінет, перший в тодішній Російській імперії, започаткований 1906 р., який було нагороджено великою золотою медаллю Всеросійської промислової та сільськогосподарської виставки 1913 р., що проходила в Києві. Такі спеціальні кабінети відповідали основним навчальним дисциплінам, серед яких були й природничі. До переліку кабінетів приміщення з 1912 р. відносилися: «образцовые кабинеты наглядных пособий (физический, химический, естествознания), непосредственно музейная экспозиция». Оскільки Музей виконував не тільки просвітницьку роль, але й роль центру підвищення кваліфікації

вчителів, у таких кабінетах накопичувалися колекції, які були значно більшими за колекції природничих кабінетів при гімназіях або ліцеях (18).

Таким чином, музей працював як великий науково-методичний центр Київського навчального округу. Тут діяли також літні курси вчителів (на зразок нинішніх – підвищення кваліфікації).

Діяльність Педагогічного музею почалася з лекцій для викладачів початкових, середніх навчальних закладів, вихованців вчительського інституту та вчительської семінарії. Першими лекціями були «Селянська реформа і народна освіта», прочитана 5 жовтня директором Ніжинського Історико-філологічного інституту М. Івановим та «Новий педагогічний рух у Німеччині», прочитана 6 жовтня викладачем Києво-Печерської чоловічої гімназії, відомим українським педагогом М. Даденковим.

1 грудня 1912 року була відкрита велика читальна зала, відвідування, якої було безкоштовним, де було зібрано багато вітчизняних та іноземних періодичних видань присвячених питанням освіти. Завдяки допомозі київських купців до 1915 року відвідування педагогічного музею взагалі було безкоштовним.

Протягом 1913 – 1915 рр. у будинку містилося також Київське товариство охорони пам'яток старовини й мистецтва (засновано 1910). Серед його членів були відомі громадські діячі та вчені, у т. ч. генерал-губернатор Ф. Трепов, цивільний губернатор О. Ігнатьєв, історики В. Іконников, Ф. Титов; історик-археолог Ю. Кулаковський; історик-фольклорист, етнограф М. Довнар-Запольський; літературознавець М. Петров; фольклорист, літературознавець, етнограф А. Лобода; археологи С. Вельмін, О. Ертель, І. Каманін, В. Хвойка; археолог, етнограф, мистецтвознавець М. Біляшівський; мистецтвознавці Г. Павлуцький, А. Прахов; історик, правознавець, археограф, етнограф О. Левицький та ін. (19).

Частину приміщень первого поверху займав музей товариства. Організатором і хранителем музею був О. Ертель. Матеріали його розкопок у Києві та на околицях створили основну частину колекцій музею. Збірка

музею складалася з археологічних матеріалів доісторичного і давньоруського періодів, з предметів побуту, зброї, великого зібрання кераміки. Комплектувалася колекція знімків, планів, креслень, галерея портретів діячів Південно-Західного краю, щоденники, плани, креслення розкопок. У 1915 році колекції музею було перенесено на приватні квартири членів товариства.

IV РОЗДІЛ

ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРИМІЩЕНІ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ У РОКИ І СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА В РОКИ НАЦІОНАЛЬНО ВІЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ.

Свої корективи у діяльність Педагогічного музею внесла Перша світова війна. У вересні 1915 р. музей був евакуйований в м. Курськ і розміщений у приватному будинку.

А в приміщенні музею з грудня 1915 р. розташувалися штаб авіації великого князя Олександра Михайловича, а також майстерня протигазів. Тут же проводились військові заняття з юними розвідниками – учнями відповідних навчальних закладів Київського навчального округу.

У 1916 р. з 30 кімнат музею школа льотчиків займала 20. Крім неї, тут містився комітет з організації допомоги пораненим; канцелярія інспектора народних училищ Київського навчального округу.

У вересні 1916 р. було прийнято рішення поновити діяльність музею, тоді ж відбулась його реевакуація. І вже 2 жовтня 1916 року в приміщені відбулося перше засідання Київського обласного педагогічного товариства.

Починаючи з 1917 до квітня 1918 року в приміщенні Педагогічного музею розміщувалася Українська Центральна Рада – вищий представницький орган України, утворений 3-7 березня 1917 з ініціативи Товариства українських поступовців, яка згодом заступила роль керівника українського національно-визвольного руху. Центральну Раду очолював видатний вчений, національний політичний і громадський діяч Грушевський Михайло

Сергійович (1866-1934). До квітня 1918 він працював також у цьому будинку (20).

15 червня 1917 Комітет УЦР утворив Генеральний секретаріат — виконавчий орган Центральної Ради, що займався внутрішніми, фінансовими, продовольчими, земельними, хліборобськими, міжнаціональними та іншими справами. До вересня 1917 він працював у цьому будинку, пізніше — у готелі «Савой» (вул. Хрещатик, 38; не зберігся). Саме у приміщені по вул. Володимирська 57, відбулося проголошення Української Народної Республіки у листопаді 1917 року та прийняття IV Універсалу про незалежність у січні 1918 р, а також, розроблялася Конституція УНР (21).

Михайло Грушевський у своїх спогадах так описує переїзд до нового приміщення: «*Центральна рада для своїх зібрань дістала від міської думи в Педагогічнім музеї нібіто дві кімнати, а, властиво, одну, котра була потім моїм кабінетом, коли Ц. рада заволоділа всім будинком, а друга — се був темний коридорчик, куди виходили двері з усіх кімнат. Коли збиралось більше публіки, то там стояли «запорожці», а в властивім покої стояв стіл і кілька лавок навколо. Так виглядало приміщення, в котрім я застав се будуче українське правительство, для ширших зборів воно діставало дозвіл користуватись великою залою музею — властиво, теж невеликою лекційною залою, гарно упорядженою, з амфітеатром на двісті людей, невеликою галереєю і подіумом (сценою), на котрім стояв президіальний стіл і кафедра.*

Але на такі прилюдні зібрання прийшов час тільки пізніше, а поки Ц. рада тислася в згаданих двох покоївках. Сусідній великий покій, що потім служив залою президіальних нарад, займав учебний округ, в завідуванні котрого був музей — він називався кабінетом помічника попечителя. Кілька покоїв займав Педагогічний музей (колекції моого давнього знайомого Черкунова) та бібліотека, всі ж горішні приміщення тоді були реквізовані для школи льотчиків-наблюдателів, дуже неприємного сусіда, під дуже пильним наблюденiem котрого чули ми себе весь час. По сінях і входах товкалась якась офіцерня — чорт його знат що крилось під їх мундірами, а траплялось

часом і таке, що під час довірочних нарад Центральної ради, в великий залі-аудиторії, відчинялось яке-небудь горішнє віконце, і відти з'являлась голова котрого-не- будь «наблюдателя», або необережний шелест виявляв чи-небудь «наблюденіє».

На чолі школи стояв полковник Гаммер, перекладений для кращого вигляду на «Молотова», груба скотина, котрий попсуває нам немало крові і не хотів уступитись навіть тоді (вже по тім, як Ц. рада дісталася помазання від Временного правительства як всеукраїнське представництво), коли саме вище воєнне начальство, у котрого Центральна рада зажадала опорожнення будинку, наказало иколі переїхати кудись до Криму. Гаммер-Молотов проволікав, не виводив школи і зник із своєю школою остаточно, скільки, пригадую, вже під час провалу королівської історії, що сокрушив взагалі роги російському генералітетові контрреволюційному.

...Коли я прибув на перше засідання Ц. ради, в пам'ятний для мене день 14 березня, перейшовши ефектну залу сього будинку, котру я бачив уперше, скромно роздягнувшись у «дедушки Бориса» — служителя учебного округа, я прийшов у більш ніж скромні покоївки, заставлені простими лавками, з таким же простим столом посередині, і застав там тодішню раду. ...Того дня засідав кооперативний з'їзд Київщини, в великій залі Педагогічного музею, і він став властиво першою серйозною маніфестацією нового українства, що поставало в нових умовах «розкріпошеної Росії» (22).

Важливо зазначити, що УЦР ділила будівлю з освітянами та різними просвітницькими установами. Наприклад брат Михайла Грушевського, Олександр буде директором Педагогічного музею, який продовжив свою діяльність в приміщенні. Також тут функціонували Український народний університет, Науково-педагогічна академія, товариство «Просвіта», Українська бібліотека:

У квітні та серпні 1917 року в приміщенні будинку Вчителя відбулися два Всеукраїнські вчительські з'їзди.

I Всеукраїнський вчительський з'їзд відбувся у Києві 5-6 квітня 1917 у складі близько 500 делегатів. Ініціатором скликання виступило Товариство шкільної освіти. З'їзд прийняв резолюції про повну українізацію нижчої освіти; обов'язкове запровадження української мови, літератури, історії і географії в середній школі; заснування українських кафедр у вищій школі; заснування українських публічних бібліотек; повернення в Україну мистецьких та історичних цінностей; створення національних архівів і музеїв тощо. З'їзд звернувся до Української Центральної Ради з пропозицією утворити Всеукраїнську шкільну раду – організацію, яка б контролювала діяльність шкільних округ та кураторів, яких призначав Тимчасовий уряд, обрав Центральне бюро Всеукраїнської учительської спілки – С. Русова (голова), О. Дорошкевич, Л. Білецький (секретар), А. Бакалінський, – на яке покладалися організаційні функції (23).

II Всеукраїнський вчительський з'їзд відбувся у Києві 10-12 серпня 1917 року, в якому взяли участь близько 700 делегатів. Порядок денний складався з двох питань: українізація школи і план єдиної школи. Резолюції з'їзду покладали виконання цих завдань на Генеральне секретарство освіти. Визнавалось за необхідне запровадження з 1 вересня 1917 навчання у нижчій школі тільки українською мовою. При цьому враховувалися права національних меншин на національну освіту. З'їзд прийняв рішення про відкриття Українського народного університету і Науково-педагогічної академії. Спеціальна резолюція була прийнята у зв'язку з інструкцією Тимчасового уряду про виділення в юрисдикцію Генеральному секретаріату лише 5 українських губерній. З'їзд у відповідь висунув вимогу "міцного й негайного сполучення всієї України в єдину державу" (24).

У цій же будівлі 13-14 серпня 1917 р. у Києві відбувся I Всеукраїнський професійний учительський з'їзд, скликаний Центральним бюро Всеукраїнської учительської спілки. Головною метою його проведення було створення професійної організації учителів народних і середніх шкіл за національно-територіальним принципом, хоча була вона відкрита для

вчителів усіх національностей. На з'їзд прибув 141 делегат, що представляв 13 169 учителів. З'їзд розглянув основні засади створення Всеукраїнської учительської спілки; питання, які торкалися правничого, економічного, культурного і громадсько-політичного становища вчителів.

Оскільки на 2-му Всеукраїнському педагогічному з'їзді було затверджено рішення про створення Українського народного університету, то розпочалося формування його викладацького складу. О. Грушевський брав активну участь у заснуванні Українського народного університету, який, на думку вченого, мав "*стати огнищем української науки*", "*зібрати всі цінні наукові українські сили, розкидані по всіх кінцях, дати їм можливість працювати коло української науки*", "*поширити кадри української інтелігенції*", а також забезпечити "*нахил і підготовленнє до самостійної наукової праці і розроблення наукових тем*". Він розробив один із варіантів навчального плану, схваленого історично-філологічною комісією (Г. Павлуцький, А. Лобода, О. Грушевський, І. Свенцицький, І. Огіенко). Згідно з цим планом із 3-х років навчання першій рік мав бути присвячений українознавству. Після відкриття університету О. Грушевський працював у ньому приват-доцентом, пізніше професором, а також товаришем голови президії правничого факультету. Водночас він очолив бібліотечну комісію університету (25).

Університет відкрився 5 жовтня 1917 в приміщені Педагогічного музею, заняття проходили у вечірні часи в аудиторіях Університету св. Володимира. Канцелярія університету розташовувалася в квартирі за адресою вул. Терещенківська, 13, в приміщені товариства «Праця», там же проходили збори ради викладачів. Ректором нового вишу став математик, професор Київського політехнічного інституту І. М. Ганицький.

В університет приймалися хлопці й дівчата, не молодші 16 років, які закінчили 6 класів гімназії, учительський інститут або семінарію. Заклад мав три факультети — історико-філологічний, природничо-математичний і юридичний, а також підготовче відділення. Курс навчання розрахований на

три роки, на підготовчому відділенні за програмою середніх класів гімназії — один — два роки. У 1917 році університет налічував 1370 студентів. Більшість викладачів були професори і доценти Університету св. Володимира: Д. О. Граве і М. Ф. Кравчук викладали математику, О. С. Грушевський — історію українського народу, І. І. Огієнко — історію української мови, І. С. Свенціцький — загальне слов'янознавство, Б. О. Кістяковський — політекономію, Г. Г. Павлуцький — історію українського мистецтва, Ф. П. Сушицький — історію української літератури. Також в Українському народному університеті викладали економіст М. І. Туган-Барановський, мистецтвознавець К. В. Широцький, фізик Й. Й. Косоногов, історики Д. І. Багалій, М. П. Василенко, А. Ю. Кримський, славіст М. К. Грунський, літературознавець А. М. Лобода.

Саме студенти університету наприкінці грудня 1917 разом з учнями 2-ї української гімназії ім. Кирило-Мефодіївського т-ва вступили до Студентського куреня січових стрільців, який 29.1.1918 на станції Крути вступив у бій з більшовицькими загонами (26).

7 листопада 1917 р. у залі Педагогічного музею урочисто відкрито Українську академію педагогічних наук (УАПН). Її метою було теоретичне та методичне забезпечення оновлення процесу системи освіти на основі врахування реалій життя, а також змісту освіти, аналіз світових тенденцій розвитку педагогічної науки і практики. Таким чином, УАПН стала прообразом нинішньої Академії педагогічних наук України.

При Академії відкрилися курси для підготовки вчителів української мови та літератури. Окрім цих предметів, на курсах вивчались інші українознавчі дисципліни, методика їх викладання, педагогіка (у тому числі медична), дидактика тощо.

У приміщенні Музею відбувалися урочистості, присвячені відкриттю різних освітніх установ, працювало Бюро Всеукраїнської вчительської спілки (відновила свою діяльність у квітні 1917 як профспілкова організація вчителів початкової та середньої школи. Уже наприкінці 1918 в 10

українських губерніях діяло 78 організацій, які об'єднували близько 20 тис. учасників), де головою була С. Русова, розміщувалась редакція журналу «Вільна українська школа». У цьому ж будинку працювала і новостворена Українська державна академія мистецтв – перший мистецький український вищий навчальний заклад. (27)

Одним з ініціаторів заснування Української академії мистецтв був голова Української Центральної Ради професор Михайло Грушевський, який разом з відомим українським художником Іваном Трушем ще 1905 р. заснував у Львові перше українське мистецьке товариство - «Товариство прихильників руської штуки».

Влітку 1917 р. тодішній генеральний секретар освіти Іван Стешенко створив у Києві Комісію для заснування Академії мистецтв на чолі з професором Київського університету мистецтвознавцем Григорієм Павлуцьким. До неї входили визначні українські митці М. Бурачек, В. Кричевський, Ф. Кричевський Я. М. Жук, О. Мурашко та деякі прихильники мистецтва. Один з членів комісії М. Бурачек свідчив, що підготовча праця йшла жваво, в дружній, діловій атмосфері: *«Ми єс починали таке велике, святе діло, здійснювали свою давню думку - заснувати в Києві Українську мистецьку академію, поставити нарешті справу утворення українського мистецтва на твердий шлях, мати право й можливість вчитися у себе на Україні, а не їздити за наукою по чужих краях».*(28)

Авторами первого статуту Академії розробленого за кілька місяців, були Іван Стешенко та Михайло Грушевський. У грудні 1917 р. статут був затверджений Українською Центральною Радою.

Урочисте відкриття Академії відбулося 22 листопада 1917 р. Першими професорами нової Академії були найкращі тодішні українські мистецькі сили: архітектор Василь Кричевський - професор майстерні архітектурної композиції й народного орнаменту, Георгій (Юрій) Нарбут – професор майстерні графіки, Михайло Жук і Олександр Мурашко - професори майстерні портретного малярства, Федір Кричевський - професор майстерні

побутового та історичного малярства. Микола Бурачек - професор майстерні краєвиду, Михайло Бойчук - професор майстерні монументального малярства та Абрам Маневич.

Як показують назви майстерень, сам статут і дух школи, Українська академія мистецтв намагалася позбутися шаблонів інших мистецьких академій, в яких панував мертвий «академічний» дух та відірваність школи від життя.

Запрошення на відкриття Академії літографічним способом власноруч виконав один із професорів Академії славетний Георгій Нарбут. Нарбутові належать також усі дипломи, виготовлені з нагоди обрання згаданих митців професорами Академії. Вони не лише цікаві за своїм змістом, але є неоціненим зразком графіки українського письма.

Першим ректором Академії став Федір Кричевський, а з травня 1919 р. цю посаду обіймав Георгій Нарбут. Спочатку навчальні майстерні Академії розташовувалися в будинку Педагогічного музею. 1918 р. Академія мистецтв перейшла до власного будинку по вул. Великій Підвальній, 38 (тепер Ярославів Вал, 40). Нині тут розміщується Київський інститут театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого.

23-29 січня 1919 р. у будівлі по вулиці Володимирській 57 відбувався Трудовий конгрес народів України. Він прийняв тимчасову Конституцію УНР та Універсал до українського народу, в якому висловлено довіру Директорії, оголосив об'єднання УНР із Західно-Українською Народною Республікою в єдину державу.

Отже, як ми бачимо, що з моменту створення будівлі по вулиці Володимирській 57, її приміщення використовувалась для потреб освіттян, тут перебував Педагогічний музей, різноманітні навчальні заклади та установи, відбувалися курси перепідготовки вчителів, діяла Академія наук та Академія мистецтв.

V РОЗДІЛ

ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРИМІЩЕНІ ПЕДАГОГЧНОГО МУЗЕЮ У РАДЯНСЬКИЙ ТА ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОДИ

Нажаль після встановлення радянської влади почався занепад Педагогічного музею та обмеження доступу освітян до будівлі. Лише влітку 1919 року Наркомом УРСР прийняв постанову про його відбудову. Було повідомлено, що будинок колишнього Педагогічного музею стане «Палацом освіти», в якому розташуються бібліотека, лекторій, зразковий фізичний кабінет, музей наочних приладів, педагогічна виставка і географічна колекція. До складу комісії зі створення «Палацу освіти» увійшли відомі вчені В. Артоболевський, П. Туковський, О. Фомін та ін. Але так зване «відновлення» (реконструкція, що дуже символічно) трансформувало будівлю в Музей революції та історії партії, а з 1938 року Музей Леніна.

У 1982 р. після переїзду філії музею Леніна до нової будівлі, палац збудований для Педагогічного музею, віддали київським учителям для Будинку вчителя.

У 2002 році Київською міською радою, «Будинок вчителя» був реорганізований у комунальний комплексний позашкільний навчальний заклад «Київський міський будинок учителя». Київський міський будинок учителя — це культурно-просвітницький осередок, який сприяє творчому зростанню освітян, які прагнуть вдосконалювати світ, множити у ньому добро і знання. Адже на сучасному етапі розвитку суспільства освіта ставить високі вимоги до особистості та професійної діяльності педагога, його знань, умінь, загальнолюдських якостей, тому що сьогодні необхідність вчительської творчості, самовдосконалення професійного і особистісного — не просто ідеологічна декларація, а вимога життя.

Колектив освітянського дому знаходиться в авангарді впровадження інноваційних освітніх технологій задля забезпечення якості освіти. Основними напрямками його діяльності є формування творчої особистості вчителя із високим рівнем професійної компетентності та національної

свідомості; ознайомлення із різноманітними напрямками розвитку і реформування освіти; впровадження нових освітніх технологій, популяризація передового педагогічного досвіду.

При будинку вчителя проводять науково-педагогічні семінари, конференції, діють колективи художньої самодіяльності, різного роду гуртки для вчителів та школярів (зокрема, танцювальні та хорові). У приміщенні Будинку учителя діє Педагогічний музей, філія Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Міська Рада профспілки працівників освіти і науки, відділ Національного музею історії України „Музей української революції 1917-1921 pp.”.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження щодо історії будівництва приміщення сучасного Будинку вчителя можна зробити наступні висновки:

- у кінці 19 ст. – на початку 20 ст. виникає необхідність створення методичного, наукового та освітнього осередку, що буде об'єднувати зарубіжні та вітчизняні педагогічні ідеї для потреб вчителів всіх освітніх ланок Київського округу;
- приміщення Педагогічного музею (сучасний Будинок вчителя) був збудований архітектором Альошиним на кошти київських меценатів та освітян, винятково для навчальних потреб і являв собою осередок передових досягнень у педагогічній сфері;
- Українська Центральна Рада розміщувалася у приміщенні Будинку вчителя у період з середини 1917 року по 29 квітня 1918 року, займаючи спочатку лише 2 кімнати, а згодом отримала і інші приміщення. Однак, діяльність освітніх установ та педагогічна діяльність у приміщенні Будинку вчителя не припинялася навіть у цей період.
- В даному приміщенні функціонували: Педагогічний музей. Український народний університет, Науково-педагогічна академія, товариство «Просвіта», Українська бібліотека, Українська Академія

мистецтв, Бюро всеукраїнської спілки вчителів, редакція газети «Вільна українська школа» та інші освітянські установи.

- В будівлі по вулиці Володимирська 57 відбувалися два всеукраїнські з'їзди вчителів, функціонували курси підвищення кваліфікації освітян, а також був створений зразковий фізичний кабінет та відбувалися різноманітні педагогічні виставки , щодо обміну передовим досвідом.

Перелік використаних джерел

1. Державний архів міста Києва (ДАК). Ф. 163, оп. 7, спр. 1457
2. Пам'ятки України / історія та культура №11 листопад 2013, с.25.
3. В.В.Ковалинський. Меценати Києва. К., 1999, с. 419-432.
4. Переяславський літопис. №4, 2013. С 22
5. Малюга В. З історії становлення Педагогічного музею України (1902-1942 рр.) / В. Малюга // Шлях освіти. – 2011. – С. 41-44
- 6 В.В.Ковалинський. Меценати Києва. К., 1995, с. 419-432.
7. <http://ptmu.in.ua/actual-info/ideya-stvorennya-pedahohichnohotmuzeyu/13>Історія Педагогічного музею України (за матеріалами ювілейної виставки до 110-річчя музею) // Педагогічний музей України НАПН України
- 8.Ясієвич В. Є. "Київський зодчий П. Ф. Альошин", К., 1966;
9. Тригубенко В. В. Скарбниця реліквій, джерело досвіду вітчизняної освіти / В. В. Тригубенко // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 2. – С. 33–48.
10. Киевлянин", №223 (14 августа), 1911, с.5.
- 11.Матеріали щорічної науково-практичної конференції Музею історії Києва. - К., 2010. - Вип. 10.
- 12.Торжество закладки здания Педагогического Музея им. Цесаревича Алексея в Киеве // Киевлянин. – 1910. – № 209. – 31 июля. – С. 4.
- 13.Торжество закладки здания Педагогического Музея им. Цесаревича Алексея в Киеве // Киевлянин. – 1910. – № 209. – 31 июля. – С. 4.
14. Торжество открытия музея // Киевлянин. – 1912. – 6 октября. – №

15. "Киевлянин", №223 (14 августа), 1911, с.5.
16. Праці Центру пам'яткознавства, вип. 27, К., 2015 143 *Мокроусова А.Г. Строительство Педагогического музея Киева в переписке мецената Семена Могилевцева и архитектора Павла Алешина*
17. В.В.Ковалинський. Меценати Києва. К., 1995, с. 419-432
18. Вісник Національного науково-природничого музею. 2016, том 14. Природничі колекції в Педагогічному музеї Києва 1902–1917 років. — Загороднюк, І.
19. Федорова Л. Д., Київське товариство охорони пам'ятників старовини та мистецтва // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2007. — Т. 4 : Ка — Ком. — С. 250.
20. Лариса Федорова, Данило Яневський, Володимир. Педагогічний музей 1909—11, де працювала Українська Центральна Рада. Звід пам'яток історії та культури. 1999р.
21. Лариса Федорова, Данило Яневський, Володимир. Педагогічний музей 1909—11, де працювала Українська Центральна Рада. Звід пам'яток історії та культури. 1999р.
22. В.В.Ковалинський. Меценати Києва. К., 1995, с. 419-432
23. Малюга, В. Педагогічний музей України: шлях становлення і розвитку (XX — початок ХХІ ст.) // Рідна школа. — 2011. — № 7. — С. 74—78.
24. Осташко Т. С. Всеукраїнські вчительські з'їзди // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2003. — Т. 1 : А — В. — 688 с.
25. Студії з архівної справи та документознавства Т. 12, 2004 Людмила Приходько ОЛЕКСАНДР ГРУШЕВСЬКИЙ і СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

27. Кукурудзяк М. З історії Всеукраїнської учительської спілки періоду Українських національно-визвольних змагань / М. Кукурудзяк, М. Собчинська // Симон Петлюра у контексті українських національно-визвольних змагань. Збірник наукових праць.- Фастів: Поліфаст, 1999.- с. 171—177.
28. Нариси Історії Києва 2003 рік. – с. 115.